

Demonstracija Ferdinanda Budickog na Zagrebačkom zboru

Športaš, poduzetnik i avanturist

Ako je avanturist, odnosno pustolov, kako nas to podučava Enciklopedija leksikografskog zavoda, "netko tko traži pustolovine; čovjek nestalna zanimanja, koji se iz lakoumnosti ili nečasnih pobuda upušta u nerazborite, opasne ili sumnjive pothvate, vara, pronevjeruje, zloupotrebljava tuđe povjerenje itd.", kako onda definirati ljude poput Reinholda Messnera, Jacquesa Cousteaua ili Heinricha Harrera, koji su pustolovinu povezali sa športom, znanostu i poduzetništvom?

Ako vas drugi dio enciklopedijine definicije više podsjeća na neke od novovjekih poduzetnika, gdje onda smjestiti čovjeka koji se u bačvi baca niz Nijagarine vodopade?

Na ova pitanja, pa i na suvremene projekte tipa „avanturizam u Hrvatskoj“, „ekstremni športovi u Hrvatskoj“

ili „poduzetništvo u Hrvata“, slatko bi se nasmijao jedan starčić, koji već točno sedam desetljeća zasluženo počiva u miru. Jer, sve ovo o čemu mi danas teoretiziramo, stidljivo provodimo u praksu ili tek maštamo, on je ostvario već prije stotinu i više godina, i to ovdje u Hrvatskoj.

Kada se 1871. godine u varaždinskoj obitelji Budicki rodio dječčić Ferdo, nitko nije ni slutio da će to djetesce postati jedan od najvažnijih hrvatskih pustolova i najzanimljivijih ličnosti vezanih uz razvitak hrvatskoga športa – Ferdinand Budicki, čiju 150. godišnjicu rođenja i 70. godišnjicu smrti obilježavamo ove godine. K tome treba pridodati i 120. godišnjicu prvog automobila u Zagrebu, kojeg je, pogađate, u glavni grad Hrvatske dovezao baš Budicki.

Iako je već kao dijete bio poznat po smionim „pohvatima“, prvi pravi znakovi njegove nemirne duše pokazali

su se kada se, po izučenome bravarskom zanatu, mladi Ferdinand 1891. otputio u svijet.

Radio je najprije u Grazu, nakratko se vratio u Zagreb, zatim otišao u Budimpeštu te potom u Beč, gdje je radio u nekoliko tvornica bicikala pa se osposobio za mehaničara. Tu je položio i ispit za *Machinenmeistera*. Iz Beča se, na biciklu vlastite izrade, dovezao obitelji u Varaždin, odakle je, opet naravno na biciklu, otišao u München.

Tamo se zaposlio u prestižnoj tvrtci Siemens, gdje je zapažen kao vrijedan radnik te ubrzo, 1895., premješten u Nürnberg, na zahtjevnije mjesto nadglednika unutarnjih električnih instalacija pri gradnji tamošnjega kazališta.

Po završetku radova, nostalgija za domom dovela ga je natrag u domovinu, u koju je, dakako, stigao - biciklom. Već sljedeće godine opet je napumpao gume i odvezao se u Berlin. Kao izučeni i iskusan radnik, lako se zaposlio u jednoj trgovini bicikla. No, to je za Budickoga izgleda bio prejednostavan posao, a i biciklističke ture od nekoliko stotina kilometara za njega su postale šala. Nemiran duh tražio je veće izazove.

NEVJEROJATNE PUTEŠESTVIJE

Godine 1897., željan značajnije pustolovine, krenuo je na iznimno zahtjevan i dalek put na biciklu, i to financiran isključivo vlastitim sredstvima. Putovanje je započeo 9. svibnja u Berlinu, a avanturističkom ustrajnošću proputovao je čitavu Europu i sjevernu Afriku, prevalivši u osam mjeseci 17 323 kilometra.

S dvojicom prijatelja, Šveđanima Almrodom i Mechlerom, dogovorio se da će s jednim u tandemu voziti kroz Njemačku, Rusiju i Finsku do Stockholma, „gdje će dotičnog zamijeniti drugi“, s kojim će dalje. No planovi su bili jedno, a stvarnost drugo. Kad su stigli do Dresdena, Almrod je od iscrpljenosti odustao od putovanja.

Budicki se nije dao smesti tom nećakom i odmah je brzojavio tvornici u Brandenburg da mu pošalju bicikl marke Aleksander u Wroclaw, odakle će sam krenuti dalje. I zaista, on se preko Varšave najprije odvezao u Moskvu, a odatle u Petrograd. Tu se, u Peterhofu, baš bila pripremala biciklistička utrka, pa se Budicki prijavio kao natjecatelj.

Usprkos umoru i tome što mu bicikl nije bio trkaći, osvojio je prvo mjesto i lijepu nagradu. Kako je zagrebački tisak već pratio ovu avanturu Budickoga, izvijestio je građanstvo da je njihov sugrađanin „po čitavoj Rusiji bio izvanredno lijepo primljen, a naročito u Moskvi i Petrogradu, i to kao Slaven, koji je poduzeo takav pothvat“.

Budicki nije znao za odmor. Preko danskoga Viborga otišao je u Helsinki, gdje se upravo slavila 10-godišnjica finskog biciklističkog kluba. Tu su

ga, kako je izvješćeno, „primili također vrlo srdačno i bio je na kongresu predmetom burnih ovacija“.

Iz Helsinkija parobrodom je prešao u Stockholm, potom u Kopenhagen, pa se spustio do Hamburga i Bremena. U nastavku puta, preko Osnabrücka se odvezao u Nizozemsku te obišao Amsterdam i Rotterdam, pa nastao za Belgiju, odnosno Antwerpen i Bruxelles.

Gotovo nevjerojatne putešestvije Budickoga su preko Aachena, Kölna, Basela, Berna i Luzerna dovele u Italiju. Prošao je Milano i Torino, pa prešao u Francusku, gdje se uputio u Lyon, Dijon, Pariz, pa potom preko Calaisa i Dovera do Londona.

Proputovavši čitavu Englesku vratio se natrag u Francusku, u Cherbourg, te se spustio u Bordeaux, odakle se uputio u Španjolsku. Nanizavši Madrid, Granadu i sve usputne gradove, prešao je parobrodom u Afriku, proputovao Alžir i Tunis, pa se vratio natrag parobrodom u Italiju, koju je od juga proputovao sve do Trsta i stigao napokon u Zagreb.

Premda je to bio nevjerojatan fizički pothvat, da ne bi sve bilo suhoparno, po povratku u Zagreb tisak je izvijestio i o usputnim dogodovštinama Budickog. Tako su ga pred Tunisom, „noževima bili napali Arapi, gdje je najgore izbjegao sretnim bijegom“. U Francuskoj ga je za nogu ugrizao pas, nakon čega je on svejedno nastavio put, ali mu se rana u Engleskoj zagnojila te je u Londonu morao neko vrijeme ležati u bolnici.

U Švicarskoj su se jednom prilikom njegova bicikla uplašili konji pa su ga srušili „u ponor dubok osam

Piše: VELIMIR CINDRIĆ

Ove godine obilježavamo 150. godišnjicu rođenja i 70. godišnjicu smrti Ferdinanda Budickog. K tome treba pridodati i 120. godišnjicu prvog automobila u Zagrebu, kojeg je on osobno dovezao u glavni grad Hrvatske

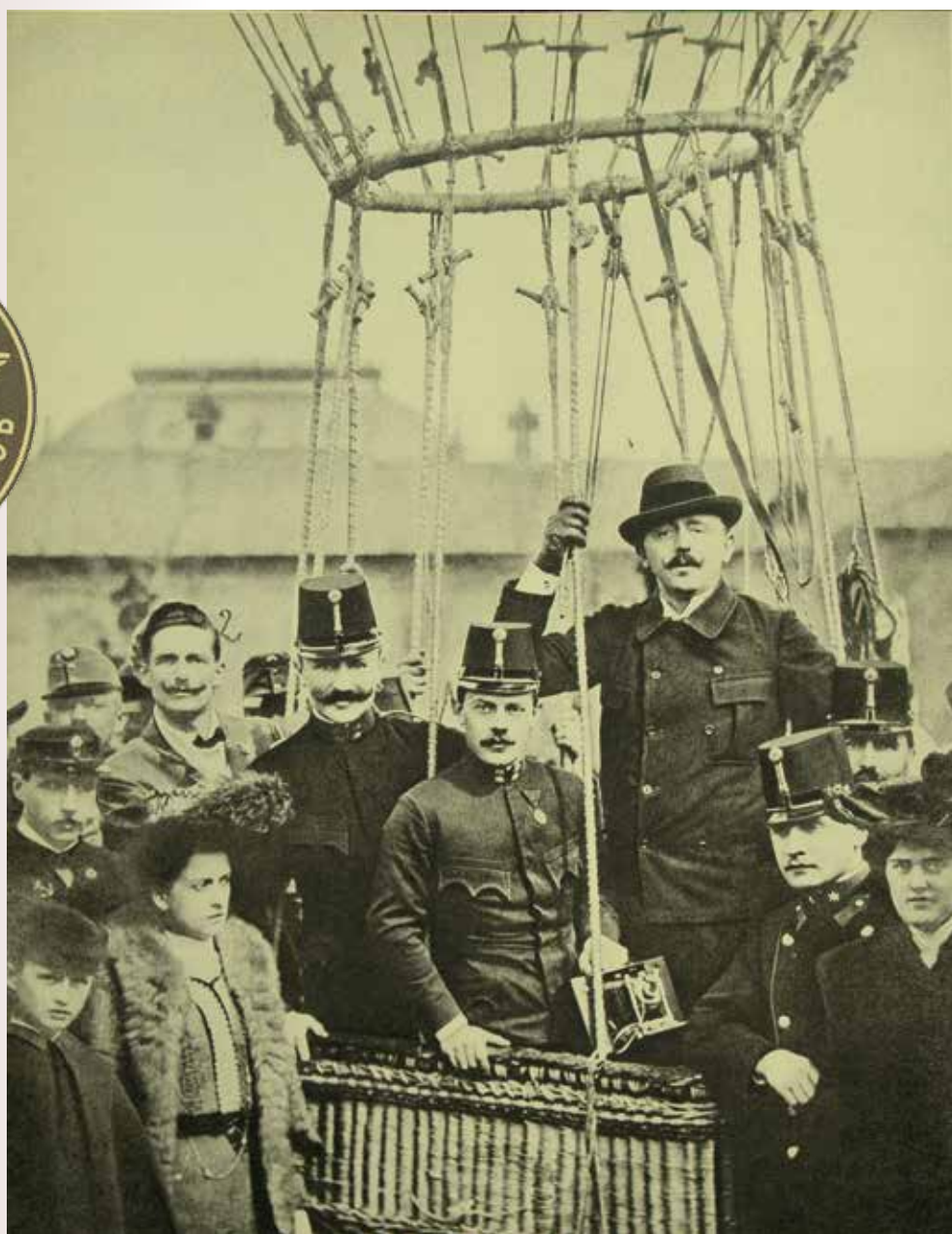

Ferdinand Budicki s ordenjem

Budicki na jednom od svojih biciklističkih pohoda

Ferdinand Budicki s Mirkom Botheom i kapetanom Mansbarthom prije uzleta balona "Turul"

metara, no on je, osim neznatnih ogrebotina, sretno prošao".

Po povratku, financijski iscrpljeni Budicki latio se poduzetničkoga posla te u zagrebačkoj Ilici (na mjestu gdje će se kasnije otvoriti čuvena kavana Corso, danas zatvorena – op.au.) otvorio salon bicikala. Posao je dobro krenuo, pa je 1901. Budicki doveo u Zagreb prvi automobil uopće, i to marke Opel, kao i prvi motorkotač marke Orion.

ZAGREPCANI „POLUDJELI“ ZA AUTOMOBILOM

Okušavši se uspješno i u vožnji na motorizirana dva kotača, 1902. Budicki se odvažio na novi pothvat. Malenim motorkotačem marke Laurin Klement, od 1 3/4 konjske snage, krenuo je na obaranje rekorda na relaciji Beč-Zagreb. Kao i svaki njegov naum, i ovaj mu je uspio. Postavio je, za ono doba i s ondašnjim motociklima, zavidan rekord od 12 sati i 23 minute. U Zagrebu je na

Jelačićevom trgu, čitavog toga dana, bila izvješena ploča koja je publici objavljivala trenutačnu poziciju Budickoga. Uz veliko uzbuđenje građana koji su budno pratili ovaj pokušaj, rekordnu vožnju registrirale su, u danima nakon toga, i mnoge europske, pa i svjetske novine. Kada su se 1903. godine pojavili prvi Puchovi motocikli, u ono vrijeme čudo tehnike, agilni Budicki odmah je krenuo iskušati osobine novoga vozila. Da bi temeljito provjerio valjanost motora, odabrao je maratonsku rutu od šest tisuća kilometara cestama srednje Europe. Put je završio, kako su novine izvijestile, „s vrlo dobrim rezultatima“, odnosno bez ikakva znatnijeg kvara.

U međuvremenu, trgovina Ferdinanda Budickog doživljavala je svoj puni procvat. Od vremena kada je Budicki, kako je pisao tisak, „dopelao prvo samohodno vozilo“ u Zagreb i time izazvao veliku senzaciju, imućniji Zagrepčani jednostavno su „poludjeli“ za tim prestižnim simbolom na četiri kotača. Automobila je u Zagrebu bilo sve više, a omiljeno parkiralište bilo im je baš pred trgovinom Budickog.

Kako je Budicki, kao sposoban poslovni čovjek, imao smisla i za marketing, redovito je u novinama objavljivao oglase koji su propagirali sve prošireniju ponudu njegove trgovine. Oglasi su naglašavali da se radi o „Prvoj hrvatskoj mehaničkoj popravljajoni i trgovini automobila, dvokolica, šivaljki i gramofona“ te da je „tvrđka utemeljena 1898.“, a isticali su i dobivene nagrade: „Veliku kolajnu s diplomom, Budimpešta 1896., Zlatnu kolajnu s diplomom i križem za zasluge, Paris 1898. i Diplomu priznanja njegov. Visosti nadv. Leop. Salvatora, 1901.“.

Osobit prostor dobili su atraktivni noviteti ponude: „Johann Puch i Laurin Klement dvokolice i motori“, „dvokolice od 150 kruna, uz 1 god. jamstvo najnovijeg sustava na skladištu“, „original Pfaff šivaljke“, „Singerove šivaljke od 70 K uz 5 god. jamstvo, koje su i za umjetno vezivo izvrstne“, „fonografi i gramofoni u najvećem izboru od 30 K.“ i „BAR LOCK“ pisajući strojevi, danas najboljeg sustava sa vidljivim pismom“.

S posebnim ponosom istaknuto je da je tvrtka „postaja Austrijskog Automobil Turing Kluba“ te da se „svi pravci obavljaju pod vlastitim nadzorom, brzo i jeftino“.

Velika kolajna sa diplomom Budimpešta 1896. Zlatna kolajna sa diplomom i križem za zasluge. Diploma priznanja njegov. Visosti nadv. Leop. Salvatora 1901.

Prva hrvatska mehanička popravljajona i trgovina automobila, dvokolice, šivaljke i gramofona

Johann Puch i Laurin Klement dvokolice i motori.

Ferdinand Budicki
Zagreb — Illica 25. — Zagreb.

Dvokolice od 150 kruna uz 1 god. jamstvo najnovijeg sustava na skladištu.

Singerove šivaljke od 70 K uz 5 god. jamstvo, koje su i za umjetno vezivo izvrstne.

Fonografi i gramofoni u najvećem izboru od 30 K.

„BAR LOCK“ pisajući strojevi danas najboljeg sustava sa vidljivim pismom.

Postaja Austrijskog Automobil Turing Kluba.

Original „PFAFF“ šivaljke.

Svoj dodatni obol unapređenju hrvatskoga športa Budicki je dao 1904. svojom vidnom ulogom pri osnivanju kluba „Orao“. Osim unapređenja koturaškog športa, klub je 1908. priredio i jednu od najvećih međunarodnih biciklističkih utrka Graz-Zagreb te „odgajio mnogo vrsnih sila na polju biciklistike, koji su sudjelovali na Olimpijadama i Svjetskim prvenstvima“.

No, sam Budicki, budući da su mu avanture i natjecanja na zemlji očito dosadile, tražio je nove izazove. Prava prilika za to ukazala mu se 4. lipnja 1906., kada se balonom „Turul“ iz Zagreba, zajedno s Mirkom Botheom i kapetanom Mansbarthom, vinuo u zrak te preko Plješevice, Vratnika i Jadranskog mora, odletio do otoka Krka i spustio se kod Baške. Za tu je priliku Budicki dao tiskati i posebne razglednice s pozdravom, pa je time uveo i prvu zračnu poštu u nas.

U smirenijim godinama nakon toga, Ferdinand Budicki živio je životom ugledna građanina, a u popularnoj zagrebačkoj ilustriranoj reviji Svijet od 4. veljače 1928, objavljen je članak pod naslovom „Rijedak sportski jubilej“:

“Kako se Zagrebčani još dobro sjećaju takoreći početka biciklističkog športa u nas, a ujedno i pokušaja leta zrakoplovom, osvježit ćemo im te uspomene prigodom 30-godišnjeg jubileja sugrađanina Ferdinanda Budickoga, koji je prvi kod nas shvatio zamašaj rečenog športa. Na 9. siječnja naime navršilo se punih trideset godina, što je Budicki bio dočekan u Varaždinu, nakon jednako svečanog dočeka u Zagrebu 6. siječnja 1898. Što je on tada izveo na biciklu, tome imade rijetko u kojoj naciji premca, pa se njegov pothvat može staviti o bok najvećim događajima našega vremena na športskome polju. Nije čudo, što je tada sva europska štampa pisala o Budickomu, koji je na biciklu prošao cijelu Europu i dobar dio Afrike. A bilo je to pred – 30 godina! No on se nije vozio samo na kotaču i postigao uspjeha, već se je balonom „Turul“ g. 1906. popeo u zrak 2000 m visoko i sretno se spustio u Baški na otoku Krku“.

JEDAN OD NAJZANIMLJIVIJIH HRVATSKIH ŠPORTAŠA, PODUZETNIKA I AVANTURISTA

U istoj reviji, tri godine poslije, 25. travnja 1931.,

obilježen je 60. rođendan Ferdinanda Budickog ovim riječima: „Ferdinand Budicki, tipični Zagrepčanin i tipični purger, doživio je šezdesetogodišnjicu. Ta je 60-ogodišnjica za to važna, da se pokaže kako ustrajnim radom i marljivošću može hrvatski obrtnik dotjerati do uvaženog položaja i štovanja u građanstvu.“

Kako je Budicki jedan od naših najstarijih i najstrastvenijih športaša, a osobito u biciklistici i kasnije u automobilizmu, stekao je mnogo simpatija u športskim krugovima i građanstvu, te kroz čitav niz raznih športskih priredaba i utakmica aktivno i agilno sudjelovao. Njegovim neumornim radom sveo je svoj posao na vrhunac, pa je još i danas vrlo

okretan i poduzetan. God. 1930. proslavio je 30-godišnjicu svog poslovanja, koje i danas još sam vodi s najboljim uspjehom.

Budicki se 1898. oženio, te imao petero djece, od kojih mu je dvoje umrlo, a ostalo troje živih. Svi su danas poženjeni i žive svaki na drugome kontinentu. Kćerka Margareta udata je u Beču, sin Viktor je u New Yorku profesor na Bakteriološkom fakultetu, a najmlađa mu se kći Jelena udala prošle godine u Londonu za Engleza, koji je premješten odanle u svome zvanju, te se sada nalaze i žive u Agoni, na Zlatnoj obali u Africi“.

Ferdinand Budicki vodio je svoju trgovinu gotovo do smrti, 26. lipnja 1951. Bez obzira na sve definicije, među danas rijetkim poštovateljima ostat će u pamćenju kao jedan od najzanimljivijih hrvatskih športaša, poduzetnika i avanturista.

LITERATURA:

Zagrebačke dnevne novine: Jutarnji list (1912.-1941.), Novosti (1907.-1941.)
Ilustrirana revija Svijet, Zagreb (1926.-1936.)
Pavao Cindrić: „Grički milenij“, 1965.